

MUSEUM **HET REMBRANDTHUIS**

Route

Auditorium/Filmzaal

Garderobe

Toiletten

Lift

Winkel/Kassa

Bibliotheek

- 0 Keucken
- 1 Voorhuys
- 2 Sijdelcaemer
- 3 Caemer agter de Sijdelcaemer
- 4 De Sael
- 5 Cleyne kantoor
- 6 Tussenverdieping
- 7 Groote Schilder Caemer
- 8 De Kunst Caemer
- 9 Cleyne Schilder Caemer

VOORWOORD

Museum Het Rembrandthuis ging in juni 1911 voor het eerst open voor het publiek. Het voormalige woonhuis van Rembrandt was daarvoor geheel gerenoveerd en het interieur ingericht door architect Karel de Bazel (1856-1923). Hoewel het aanvankelijke plan was om het woonhuis te reconstrueren naar de 17de-eeuwse toestand, was er uiteindelijk gekozen voor een inrichting die geheel in dienst stond van de museale bestemming: het tentoonstellen van het grafische oeuvre van Rembrandt.

Sindsdien is er veel veranderd. Nadat in 1998 een nieuwe vleugel naast het oorspronkelijke museum gereedkwam, werd het mogelijk het huis van Rembrandt ingrijpend te restaureren. Wat we nu zien is een interieur dat, op basis van diepgaand wetenschappelijk onderzoek, gereconstrueerd is om een zo getrouw mogelijke weergave te geven van de 17de-eeuwse woon- en werkomgeving van Rembrandt. De boedelinventaris die na Rembrandts faillissement in 1656 werd opgemaakt en waarin van elk vertrek nauwkeurig is beschreven welke voorwerpen er stonden of hingen, vormde daarbij een leidraad, evenals tekeningen die Rembrandt zelf van delen van het interieur heeft gemaakt. De vertrekken zijn nu ingericht met authentieke 17de-eeuwse meubelen en voorwerpen, de muren zijn behangen met schilderijen uit een steeds rijker wordende collectie van beroemde tijdgenoten, en soms is daar ook een werk van Rembrandt zelf bij. Zo kan de bezoeker Rembrandt écht ervaren: zien waar hij gewoond en gewerkt heeft, maar ook waar hij liefhad, ruzie maakte en kinderen opvoedde.

In 2003 verscheen de allereerste druk van de museumgids. De huidige vernieuwde uitgave bevat recent beeldmateriaal en tekst die is aangepast aan de almaar groeiende kennis over Rembrandt en zijn kunst. We hopen met deze 'nieuwe' huisgids tegemoet te komen aan de behoefte van het groeiend aantal bezoekers, met steeds gevarieerder herkomst, aan een inhoudelijk en visueel rijkgevulde gids over het museum, liefst ook in de eigen taal.

Graag wil ik allen die aan de totstandkoming van de gids hebben bijgedragen van harte danken.

Michael Huijser
Directeur

INHOUD

5	Voorwoord
10	Het leven van Rembrandt van Rijn (1606-1669)
14	Rembrandt in Amsterdam tot 1639
16	Amsterdam in de eerste helft van de 17de eeuw
16	Het Rembrandthuis vóór Rembrandt
16	De buurt toen Rembrandt er kwam wonen
18	1639-1658: Rembrandts leven en werken in het huis
20	Atelierpraktijk
20	In de problemen
22	Het Rembrandthuis ná Rembrandt
22	Van woonhuis tot museum
22	Controverse
22	Museum voor etsen
24	Nieuwe vleugel
24	Oud en nieuw
26	Reconstructie: terug naar Rembrandts tijd
28	Rondgang
28	Keucken
30	Rembrandts beerput
32	Voorhuys
34	Sijdelcaemer
36	Caemer agter de Sijdelcaemer
38	De Sael
40	Lastman (1583-1633), leermeester van Rembrandt
42	Groote Schildercaemer
46	De Kunst Caemer
49	Cleyne Schildercaemer
50	Prenten
51	Virtuoos
51	Techniek
52	Onderwerpen
68	Een rondje Rembrandt; korte wandeling door Rembrandts buurt

HET LEVEN VAN REMBRANDT VAN RIJN (1606-1669)

LEIDEN

- 1606** • Rembrandt wordt geboren op 15 juli in Leiden. Hij is het negende kind van de molenaar Harmen Gerritszoon van Rijn en Neeltgen Willemsdochter Zuytbrouck.

- ca. 1613-1620** • Rembrandt bezoekt de Latijnse School.

- 1620** • Rembrandt wordt ingeschreven aan de Leidse Universiteit.

- 1622** • Rembrandt gaat voor drie jaar in de leer bij de Leidse schilder Jacob van Swanenburgh.

- 1625** • Ruim een half jaar is Rembrandt in de leer bij de historieschilder Pieter Lastman (1583-1633) in Amsterdam.

- Terug in Leiden vestigt Rembrandt zich als zelfstandig schilder.

- Rembrandt schildert zijn vroegst gedateerde schilderij: *De steniging van de heilige Stefanus* (Lyon).

*Zelfportret met Saskia,
1636, ets, staat I (3)*

- 1628** • Rembrandt krijgt zijn eerste leerling: de 14-jarige Gerrit Dou.
- Constantijn Huygens, secretaris van stadhouder Frederik Hendrik, bezoekt in Leiden Rembrandt en diens vriend Jan Lievens. Hij vergelijkt hun werk, vindt beiden geniaal en prijst vooral Rembrandt uitbundig. Via Huygens krijgt Rembrandt enige tijd later opdrachten van het stadhoudelijk hof in Den Haag.
- 1630** • Rembrandts vader sterft in Leiden.
- 1631** • Rembrandt leent aan de Amsterdamse kunsthandelaar Hendrick Uylenburgh het forse bedrag van 1000 gulden.

AMSTERDAM

- 1631** • Aan het eind van het jaar of kort daarna gaat Rembrandt naar Amsterdam, waar hij zijn intrek neemt bij Uylenburgh. Deze kunsthandelaar heeft een werkplaats die vermoedelijk door Rembrandt wordt geleid.
- 1632** • Rembrandt schildert zijn eerste groepsportret, *De anatomische les van Dr. Nicolaes Tulp* (Mauritshuis, Den Haag).
- 1634** • Rembrandt trouwt op 22 juni met Saskia Uylenburgh, het nichtje van zijn werkgever. Het paar blijft nog bijna twee jaar bij hem inwonen.
- ca. 1635** • Rembrandt krijgt de ene leerling na de andere, onder wie Ferdinand Bol, Govert Flinck en Gerbrandt van den Eeckhout.
- Rembrandt huurt een huis in de Nieuwe Doelenstraat.
- 1637** • Rembrandt verhuist naar het huis '*De suijckerbackerij*' aan de Binnen-Amstel.
- Op veilingen schaft Rembrandt prenten, tekeningen, kunstboeken en curiosa aan.
- 1639** • Rembrandt koopt voor 13.000 gulden een voornaam koopmanshuis aan de Breestraat, het huidige Rembrandthuis. Hij is genoodzaakt een hoge hypotheek te nemen.
- Rembrandt krijgt de opdracht tot het schilderen van *De Nachtwacht*.
- 1641** • Titus wordt geboren, het vierde kind van Rembrandt en Saskia en het enige kind van hen dat de volwassen leeftijd zou bereiken.

HET LEVEN VAN REMBRANDT VAN RIJN (1606-1669)

- 1642** • Saskia sterft.
 - Geertje Dirck neemt de zorg voor de kleine Titus op zich. Rembrandt en Geertje krijgen een verhouding.
 - In dit jaar voltooit Rembrandt zijn meesterwerk *De Nachtwacht* (Rijksmuseum, Amsterdam).
- 1647** • Hendrickje Stoffels doet haar intrede bij Rembrandt als huishoudster.
- 1649** • Moeilijkheden met Geertje Dirck leiden tot een proces wegens het verbreken van trouwbeloften door Rembrandt. De schilder moet jaarlijks een alimentatie van 200 gulden betalen.
 - Hendrickje is Rembrandts nieuwe geliefde geworden.
- 1650** • Rembrandt laat Geertje Dirck opsluiten in het Spinhuis (tuchthuis) in Gouda.
- 1653** • Rembrandt krijgt een fikse nota voor achterstallige betalingen voor de aankoop van zijn huis.
 - Het buurhuis wordt verbouwd, waarvan Rembrandt veel hinder ondervindt.
 - Rembrandt schildert zijn beroemde *Aristoteles met de buste van Homerus* (Metropolitan Museum, New York).
- 1654** • Geboorte van Cornelia, een buitenechtelijke dochter van Rembrandt en Hendrickje.
 - Rembrandt schildert het *Portret van Jan Six* (Collectie Six, Amsterdam).
- 1656** • Rembrandt vraagt op 14 juli boedelafstand ten behoeve van schuldeisers aan bij de Hoge Raad van Holland. Zijn financiële problemen schrijft hij op conto van 'verliesen, geleden in de negotie alsmede schaden ende verliesen bij der zee'. Het faillissement wordt afgewikkeld door de Amsterdamse Desolate Boedelskamer.
 - Op 25 en 26 juli wordt er een inventaris gemaakt van Rembrandts bezittingen, inclusief zijn grote kunstcollectie.
- 1657 en 1658** • Rembrandts bezittingen worden bij opbod verkocht.
 - Op 1 februari 1658 wordt het huis aan de Breestraat geveild.
 - In mei 1658 verhuist Rembrandt met Hendrickje, Titus en Cornelia naar een huurhuis aan de Rozengracht (nu nummer 184).

- 1659** • Rembrandt geeft zijn zoon volmacht om voor hem op te treden.
- 1660** • Hendrickje en Titus worden eigenaar van Rembrandts kunsthandel. Rembrandt is pro forma bij hen in dienst en blijft schilderen.
- 1662** • Rembrandt schildert *De Staalmeesters* (Rijksmuseum, Amsterdam).
- 1663** • Hendrickje Stoffels sterft.
- 1667** • De Italiaanse groothertog Cosimo de' Medici bezoekt Rembrandt en noemt hem een beroemd schilder.
- 1668** • Titus trouwt en sterft in hetzelfde jaar, bijna 27 jaar oud.
- 1669** • Rembrandt wordt grootvader: Titia wordt geboren, zes maanden na de dood van haar vader Titus.
- In zijn laatste levensjaar schildert Rembrandt nog drie zelfportretten.
- Rembrandt overlijdt op 4 oktober op 63-jarige leeftijd. Hij wordt begraven in een huurgraf in de Westerkerk.

*Isaak en Rebekka, bekend als
'Het Joodse Bruidje', ca. 1665
– ca. 1669, olieverf op doek,
Rijksmuseum Amsterdam*

REMBRANDT IN AMSTERDAM TOT 1639

Van Leiden naar Amsterdam

Eind 1631 verhuisde Rembrandt van Rijn (1606-1669) van zijn geboorteplaats Leiden naar Amsterdam. De grootste en meest welvarende stad van de Republiek was niet nieuw voor de jonge, ambitieuze kunstenaar. Al eerder kreeg hij opdrachten om portretten te maken van welgestelde Amsterdamse burgers en verkocht hij er zijn werk, maar pas vanaf 1631 vormde de stad zijn thuisbasis.

Amsterdam oefende een grote aantrekkingskracht uit op iedereen die geld wilde verdienen. Bovendien was de stad op cultureel gebied van groot belang; voor kunstenaars bood zij veel mogelijkheden.

Rembrandt in Amsterdam tot 1639

Rembrandt woonde van 1631 tot 1635 in bij de kunsthandelaar Hendrick Uylenburgh, op de hoek van de St. Antoniesbreestraat en de Zwanenburgwal. Aan diens goedlopende kunsthandel was een werkplaats verbonden waar jonge schilders werden opgeleid. Rembrandt werd daar docent en schilderde voornamelijk portretten. Binnen korte tijd verwierf de Leidse schilder een plaats tussen de gerespecteerde kunstenaars en ambachtslieden in Amsterdam. Hier ontmoette Rembrandt waarschijnlijk het nichtje van zijn werkgever, op bezoek uit Leeuwarden: Saskia Uylenburgh (1612-1642). In 1633 verloofden zij zich; zij trouwden in 1634.

Saskia's bruidsschat bedroeg ruim 40.000 gulden, een voor die tijd zeer groot vermogen. Hun eerste kind, Rumbartus, werd eind 1635 geboren, maar leefde slechts enkele maanden. In 1637 verhuisden Rembrandt en Saskia naar het huis 'De suijckerbackerij' aan de Binnenamstel. Hier werd in 1638 een dochter geboren, Cornelia, die maar enkele weken oud werd.

In 1639 kreeg Rembrandt de eervolle opdracht om een portret te schilderen van een groep Amsterdamse schutters. Dit portret zou later wereldberoemd worden als *De Nachtwacht*. In datzelfde jaar kocht Rembrandt het huis naast dat van Hendrick Uylenburgh in de St. Antoniesbreestraat (tegenwoordig Jodenbreestraat), het huidige Rembrandthuis.

Rembrandt was toen al een gevierd kunstenaar.

*Het korporaalschap van kapitein Frans Banning Cocq en luitenant Willem van Ruytenburch,
bekend als 'De Nachtwacht', 1642, olieverf op doek, Rijksmuseum Amsterdam*

AMSTERDAM IN DE EERSTE HELFT VAN DE 17DE EEUW

Aan het einde van de 16de eeuw maakte Amsterdam een stormachtige groei door, onder meer door de komst van immigranten uit de Zuidelijke Nederlanden. Het aantal inwoners groeide van 65.000 in 1580 naar 120.000 in 1631. De stad werd aan de oostzijde uitgebreid met een grote nieuwe buurt, waarvan de St. Anthoniesbreestraat de belangrijkste straat was. Op de plaats van het middeleeuwse verdedigingsbolwerk verrees in 1601 de St. Anthoniesluis, waarna verdere uitbreiding van de stad mogelijk was. De St. Anthoniesbreestraat werd doorgetrokken tot aan het huidige Jonas Daniël Meijerplein. De nieuwe buurt moest een deftige wijk worden, met voorname koopmanshuizen. Handwerkslieden mochten zich hier niet vestigen.

HET REMBRANDTHUIS VÓÓR REMBRANDT

In deze nieuwe buurt liet Hans van der Voort uit Antwerpen twee huizen bouwen, waaronder het latere Rembrandthuis. Hij betrok het hoekhuis en verkocht het pand ernaast. De nieuwe eigenaar was Pieter Belten, die zich in 1608 met zijn gezin in het huis vestigde waar later Rembrandt zou wonen. Belten was een welgesteld koopman en gebruikte een deel van het huis

als opslag voor zijn handelswaar: indigo, kruidnagels, gember en peperkorrels.

In 1627 gingen de twee kinderen van Pieter Belten in het huis wonen met hun gezinnen. Het huis werd verbouwd en uitgebreid door Jacob van Campen – de architect die later het Stadhuis op de Dam zou ontwerpen.

Hij gaf het voorhuis een extra verdieping met de huidige geveltop: een driehoekig fronton met kroonlijst in de Hollands-Classiciistische stijl. Een tweede belangrijke uitbreiding was een vier verdiepingen tellende aanbouw achter de zijkamer waardoor de binnenplaats aanmerkelijk kleiner werd.

De families vertrokken echter al in 1633; daarna werd het huis verhuurd. In 1639 werd het gekocht door Rembrandt.

DE BUURT TOEN REMBRANDT ER KWAM WONEN

Inmiddels was Amsterdam aan de westzijde ook uitgebreid met het eerste deel van de grachten-gordel. Daar trokken de welgestelden naartoe. Dit betekende dat de prijzen van de huizen in de oudere buurten daalden. Dat was ook het geval rondom de St. Anthoniesbreestraat, waar de Portugees-joodse immigranten neerstreken en kunstenaars als Rembrandt. In 1639 werd voor hem het koopcontract opgesteld: het huis kostte 13.000 gulden. Een aanzienlijk bedrag in ver-

gelijking met het jaarinkomen van een arbeider in die tijd, dat hooguit een paar honderd gulden bedroeg. Rembrandt mocht zijn huis in termijnen afbetalen. Toen Rembrandt het huis betrok, was de koopman Salvador Rodrigues zijn linkerbuurman en woonde de portretschilder Nicolaes Pickenoy rechts op de hoek.

Detail van de kaart van Balthasar Floriszn uit 1625 met het pand van Hendrick Uylenburgh en het Rembrandthuis